

5η Ενότητα : ΕΙΡΗΝΗ – ΠΟΛΕΜΟΣ

Τελικές και αιτιολογικές προτάσεις – Αναλύοντας το κείμενο στα συστατικά του – Ομόηχες και παρώνυμες λέξεις

Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου

Κείμενο 1 [Στο αμπρ ί*] σελ. 48

1. Γιατί ο συγγραφέας λέει ότι πάνω από το στρατιώτη που πολεμά «κρεμιάται η τύχη»; • Πώς τεκμηριώνει την άποψή του αυτή;

Ο συγγραφέας λέει ότι πάνω από το στρατιώτη που πολεμά «κρεμιάται η τύχη» γιατί κανείς δεν ξέρει τι θα του συμβεί και αν θα ζήσει τα επόμενα λεπτά. Στον πόλεμο όλα είναι απρόβλεπτα και ανεξέλεγκτα, καθώς το αν θα ζήσει ή θα πεθάνει κανείς δεν εξαρτάται από τον ίδιο και τη θέλησή του αλλά από την τύχη.

•Τεκμηριώνει την άποψή του αυτή αναφέροντας περιστατικά από την προσωπική του εμπειρία. Συγκεκριμένα, περιγράφει πώς κατάφερε να επιζήσει δύο φορές από καθαρή τύχη· την πρώτη φορά σώθηκε επειδή τη στιγμή που έσκασε μπόμπα εκείνος είχε πάει σε ένα άλλο αμπρί για να δει κάποιους γνωστούς του. Έπειτα, αφού τους βρήκε όλους νεκρούς επέστρεψε στο άλλο αμπρί και διαπίστωσε ότι και εκείνοι είχαν χτυπηθεί και είχαν σκοτωθεί. Αυτά λοιπόν τα δύο τυχαία περιστατικά, χάρη στα οποία επέζησε, τον οδήγησαν στο συμπέρασμα ότι πάνω από το στρατιώτη που πολεμά «κρεμιάται η τύχη»

2. Βρείτε τις προτάσεις που εισάγονται με να και για να. •Κατατάξτε τες σε δύο κατηγορίες, στις βουλευτικές και στις τελικές.

Βουλευτικές προτάσεις

Να περιμένεις
να κάνω
να σκύψω
να τους ξεχώσουν
να με βρει
να ζω
να γίνεις χίλια κομμάτια
να μην πάθεις τίποτα

Τελικές προτάσεις

για να περάσει
να δω
για να βοηθήσω

3. Σκεφτείτε λέξεις ομόηχες ή ομώνυμες με τη λέξη τύχη και τη λέξη αυτοί. • Στη συνέχεια γράψτε προτάσεις, στις οποίες να φαίνεται η διαφορετική σημασία των ομόηχων/ομώνυμων. • Προσέξτε κάθε φορά την ορθογραφία.

λέξεις ομόηχες ή ομώνυμες με τη λέξη τύχη: τύχει, τείχη, τοίχοι

• Προτάσεις:

- Πολλοί άνθρωποι πιστεύουν στην τύχη και για αυτό παίζουν πολλά τυχερά παιχνίδια.
- Τα Μακρά Τείχη ένωσαν την πόλη της Αθήνας με τον Πειραιά και το Φάληρο τον 5ο αιώνα π.Χ.
- Οι τοίχοι του σπιτιού του είναι βαμμένοι με διάφορα χρώματα.

λέξεις ομόηχες ή ομώνυμες με τη λέξη αυτοί: αυτή, αυτί

• Προτάσεις:

- Αυτοί είναι οι γονείς μου.
- Αυτή η ταινία μού άρεσε πολύ και σου την προτείνω ανεπιφύλακτα.
- Πονούσε το αυτί του και πήγε στο γιατρό.

4. Βρείτε τρεις λέξεις-κλειδιά, που να συμπυκνώνουν το βασικό νόημα του αποσπάσματος.

Οι τρεις λέξεις-κλειδιά που συμπυκνώνουν το βασικό νόημα του αποσπάσματος είναι: αμπρί, φαντάρος, τύχη.

5. Το βιβλίο του Στρατή Μυριβήλη Η ζωή εν Τάφω

αναφέρεται στον ίδιο πόλεμο με το βιβλίο του Ρεμάρκ. Βρείτε ένα απόσπασμα στο οποίο ο Στρατής Μυριβήλης να αφηγείται τη ζωή των στρατιωτών στο αμπρί.

• Στο απόσπασμα αυτό να εντοπίσετε:

α. τις λέξεις-κλειδιά που δείχνουν την ατμόσφαιρα της ζωής στο αμπρί,

β. τις δευτερεύουσες τελικές και αιτιολογικές, αν υπάρχουν.

γ. ομόηχα ή ομώνυμα ή παρώνυμα λέξεων του αποσπάσματος.[...]

Κανένας απ' έξω δεν παίρνει είδηση από το δράμα. Ο αγώνας είναι άνισος και αφύσικος. Στο τέλος τα βάζεις κάτω και παραδίνεσαι. Έρχεται μια μέρα που η λέρα, η ψείρα, ο βαριεστητός μπαίνουν από παντού και σε κουρσεύουν. Κείνη τη μέρα λοιπόν εί- ναι που το χαράκωμα σε παραδέχεται για δικόν του. Το σκουλήκι παύει να σε ξαφνιάζει και να ξαφνιάζεται. Το ποντίκι μπαίνει στο γελιό και ροκανίζει γαλέτα. Το ακούς κάτω από το μάγουλο γιατί έχεις το γελιό για προσκέφαλο. Χτυπάς με το χέρι, όχι τίποτα, να φύγει, να σ' αφήσει να κοιμηθείς μια στάλα. [...] Μέσα σ' αυτήν την ακίνητη φρίκη σαλεύει οκνά η ψυχή, σαν τη

χελώνα στο βούρκο. Μια κούραση από ακαμωσιά. Είναι το χτικιό της ψυχής που σαπίζει και αποσυντίθεται. Στο τέλος έρχεται και βουλιάζει μέσα σε μιαν αφύσικη απάθεια. Τίποτα δεν έχει πια ενδιαφέρον. Αυτό πολλές φορές γεννάει τον έξαλλον ηρωισμό. Και πάλι εκεί που λες «πάει, πέθανε η ψυχή», έρχεται μια στιγμή και ξαφνικά περνά μες από το σβησμένο μάτι μια σπίθα, σαν ένα βέλος από φως που τρέχει βιαστικά. Αυτό γίνεται μπροστά σε μια έκρηξη, σ' ένα φάκελο από την πατρίδα που σκίζεται με τρεμουλιαστό δάκτυλο. Κάποτε φτάνει ένας λόγος που ορμά από την καρδιά ή ένα παλιό λαϊκό τραγούδι.

α. λέξεις-κλειδιά που δείχνουν την ατμόσφαιρα της ζωής στο αμπρί:

δράμα, αγώνας άνισος και αφύσικος, τα βάζεις κάτω, να κοιμηθείς μια στάλα, παραδίνεσαι, ακίνητη φρίκη, κούραση, ακαμωσιά, χτικιό της ψυχής, αφύσικη απάθεια, τρέλλα, έξαλλον ηρωισμό, έκρηξη, φάκελο από την πατρίδα.

β. δευτερεύουσες τελικές και αιτιολογικές προτάσεις:

γιατί έχεις το γελιό για προσκέφαλο: αιτιολογική

γ. ομόηχα ή ομώνυμα:

χέρι – χαίρει, για – γεια, τη - τι, της – τις, που – πού, πια - ποια, τον - των, η - οι, ή- η

παρώνυμα λέξεων του αποσπάσματος:

γελιό - γέλιο, φύγει – φυγή, από - άπω, φορές - φόρες

Κείμενο 2 [Τα παιδιά του πολέμου] σελ. 49

1. Τι είδους κείμενο είναι αυτό; • Για ποιο σκοπό έχει γραφτεί; • Ποιο σκοπό εξυπηρετούν οι φωτογραφίες που το συνοδεύουν;

Το κείμενο αυτό είναι ένα πολυτροπικό κείμενο που συνδυάζει λόγο και εικόνα και πρόκειται για ένα άρθρο που δημοσιεύτηκε στο ενημερωτικό φυλλάδιο της οργάνωσης Γιατροί Χωρίς Σύνορα.

- Έχει γραφτεί με σκοπό να ενημερώσει σχετικά με τις βασικές ανάγκες που έχουν τα παιδιά και τις επιπτώσεις των πολέμων ή των φυσικών καταστροφών σε αυτά.
- Οι φωτογραφίες που το συνοδεύουν έχουν σκοπό να κινητοποιήσουν το συναίσθημα του αναγνώστη, να του δείξουν την κατάσταση στην οποία βρίσκονται αυτά τα παιδιά και να τον ευαισθητοποιήσουν. Οι φωτογραφίες αυτές αναδεικνύουν το φόβο, την απόγνωση και τον πόνο που νιώθουν καθημερινά τα παιδιά αυτά.

2. Στο κείμενο παρουσιάζονται δύο πραγματικότητες που έρχονται σε αντίθεση μεταξύ τους. Η μία είναι αυτή που ταιριάζει σε όλα τα παιδιά του πλανήτη και η άλλη αυτή που ζουν ορισμένα παιδιά όταν ο πόλεμος συγκλονίζει τη χώρα τους. Περιγράψτε όσο μπορείτε ακριβέστερα τις δύο πραγματικότητες με στοιχεία του κειμένου.

Πώς ταιριάζει σε όλα τα παιδιά του πλανήτη να ζουν: Όλα τα παιδιά του πλανήτη για να αναπτυχθούν σωστά έχουν ανάγκη από συνθήκες, που θα τους επιτρέψουν να ζήσουν μια ομαλή παιδική ηλικία. Έχουν όλα το αναφαίρετο δικαίωμα στην υγεία, στη μόρφωση, στο παιχνίδι, στην ξενοιασιά. Τα παιδιά δεν πρέπει να παύουν να είναι παιδιά.

Πώς ζουν ορισμένα παιδιά όταν ο πόλεμος συγκλονίζει τη χώρα τους: Τα παιδιά αυτά είναι περισσότερο ευάλωτα στις κακουχίες και τις στερήσεις, περισσότερο ευαίσθητα στη βία και το φόβο. Τα περισσότερα δεν απολαμβάνουν τα στοιχειώδη αγαθά που μπορούν να καλύψουν τις βασικές ανάγκες τους για επιβίωση. Επιπλέον, τα παιδιά αυτά ως θύματα των πολέμων παύουν να είναι παιδιά. Η ζωή τους σημαδεύεται ανεπανόρθωτα από το φόβο και την αβεβαιότητα.

3. Στο κείμενο δεν υπάρχουν αιτιολογικές προτάσεις. Υπάρχουν όμως άλλοι τρόποι με τους οποίους εκφράζεται η αιτία. Μπορείτε να εντοπίσετε φράσεις που δηλώνουν αιτία; • Ποιες από αυτές μπορείτε να τις μετατρέψετε σε δευτερεύουσες αιτιολογικές προτάσεις; • Σε τι αλλάζει το κείμενο ύστερα από αυτή τη μετατροπή; •

Φράσεις που δηλώνουν αιτία

- Εξαιτίας ενόπλων συγκρούσεων
- από ένοπλες συγκρούσεις
- από αυτές

• Μετατροπή σε δευτερεύουσες προτάσεις:

- επειδή γίνονται ένοπλες συγκρούσεις
- επειδή συμβαίνουν ένοπλες συγκρούσεις.
- επειδή υπάρχουν νάρκες.

• Αν κάνουμε αυτή τη μετατροπή, παρατηρούμε ότι οι προτάσεις έχουν αναπτυγμένη μορφή, αφού προσθέσαμε ρήματα (γίνονται, συμβαίνουν) και στην τελευταία περίπτωση χρειάστηκε να επαναλάβουμε τη λέξη νάρκες.

4. Βρείτε τις λέξεις-κλειδιά που μεταφέρουν κυρίως το μήνυμα του κειμένου.

Οι λέξεις- κλειδιά που μεταφέρουν κυρίως το μήνυμα του κειμένου είναι οι εξής: παιδιά, πόλεμος, ένοπλες συγκρούσεις, κακουχίες, στερήσεις, βία, φόβο, αβεβαιότητα, να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους, έχασαν τη ζωή τους, χάνουν τη ζωή τους, τραυματίστηκαν, έμειναν ορφανά.

5. Εξηγήστε τους παρακάτω όρους και χρησιμοποιήστε τους σε δικές σας προτάσεις: ευάλωτα, αναφαίρετο, στοιχειώδη, ανεπανόρθωτα, αβεβαιότητα.

ευάλωτα: ευπρόσβλητα, ευαίσθητα.

Ο γιατρός τού είπε να μην πάει σχολείο για δύο μέρες γιατί ο οργανισμός του είναι πολύ_ευάλωτος ακόμα και υπάρχει ο φόβος να αρρωστήσει ξανά.

αναφαίρετο: που δεν μπορεί να το αφαιρέσει / να το στερήσει κανείς.

Αναφαίρετο δικαίωμα όλων των ανθρώπων είναι η ελευθερία τους.

στοιχειώδη: απαραίτητα, βασικά.

Σε ένα δικτατορικό καθεστώς οι πολίτες δεν απολαμβάνουν ούτε τα_στοιχειώδη δικαιώματά τους.

ανεπανόρθωτα: χωρίς να μπορεί να διορθωθεί.

Ένας πόλεμος ζημιώνει_ανεπανόρθωτα ένα λαό.

αβεβαιότητα: έλλειψη σιγουριάς.

Η_αβεβαιότητα της εύρεση εργασίας είναι ένα πρόβλημα που ταλανίζει τους νέους.

6. Βρείτε τα τονικά παρώνυμα των λέξεων: παιδιά, φορά, πόσα.

παιδιά – παιδεία, φορά – φόρα, πόσα - ποσά

Κείμενο 3 [Ποδόσφαιρο και πόλεμος] σελ. 50
1. Σύμφωνα με τη συγγραφέα το ποδόσφαιρο θυμίζει έντονα πόλεμο. Με ποια στοιχεία αιτιολογεί την άποψή της;

Τα στοιχεία που χρησιμοποιεί η συγγραφέας για να τεκμηριώσει την άποψή της είναι τα εξής:

- χρησιμοποιούνται μια σειρά από παρομοιώσεις από τις πολεμικές συγκρούσεις για την περιγραφή του ποδοσφαιρικού αγώνα.
- αφήνεται να εννοηθεί μέσα από τις περιγραφές αυτές ότι αναμετρούνται δυο ομάδες-στρατοί.
- κυρίαρχο στοιχείο είναι τόσο η βία στο χώρο του γηπέδου, όσο και ανάμεσα στους οπαδούς, τους παίκτες και την εξουσία, εννοώντας τους αστυνομικούς.

2. Υπογραμμίστε τις τελικές προτάσεις του κειμένου. • Με ποιους συνδέσμους εισάγονται; • Γιατί είναι τελικές και δεν είναι βουλητικές;

• τελικές προτάσεις:

- για να μεθύσουν με τη νίκη της ομάδας τους.
- Να ταπεινώσουν (τους αντιπάλους)
- Να κατατροπώσουν τους αντιπάλους
- Να ζήσουν την εμπειρία... ιδιαίτερη συλλογικότητα.
- Η πρώτη εισάγεται με το σύνδεσμο για να και οι υπόλοιπες με το σύνδεσμο να.
- Οι προτάσεις είναι τελικές και όχι βουλητικές, γιατί εξαρτώνται από το ρήμα κίνησης πάνε και δηλώνουν σκοπό.

3. Βρείτε στο κείμενο όσο περισσότερα παρώνυμα και ομώνυμα μπορείτε.

Ομώνυμα	Παρώνυμα
οι – η της – τις πιο – ποιο για – γεια	όπιο – οποίο από – άπω χώρος – χορός ατυχή – άτυχη φορά – φόρα ανθεί – άνθη διάφορα – διαφορά πόλεμο – πολεμώ βία – βια (= βιασύνη) μεταξύ – μετάξι άξιες – αξίες

4. μάχης και βίας: Γράψτε όσο περισσότερα σύνθετα και παράγωγα μπορείτε να σκεφτείτε από αυτές τις δύο λέξεις του κειμένου.

μάχη: διαμάχη, άμαχος, ναυμαχία, ακαταμάχητος, ταυρομαχία, λογομαχία, μονομαχία, εικονομαχία, μαχητικός, μαχητής, σύμμαχος, επίμαχος, αντιμαχία.
βία: εκβιάζω, εκβιαστής, εκβιασμός, παραβιάζω, βιαιοπραγία, βιασύνη, βιαστικά, βιαιότητα, αβίαστα, παραβίαση, βίαιος.

5. Εξηγήστε τους όρους: αρρενωπή, παραβατικότητα, συλλογικότητα.

• Στη συνέχεια γράψτε δικές σας προτάσεις μ' αυτές τις λέξεις.

αρρενωπή: που έχει έντονα ανδρικά χαρακτηριστικά.

Έχει πολύ αρρενωπό ύφος παρά τη μικρή του ηλικία.

παραβατικότητα: η παράνομη συμπεριφορά.

Τον τελευταίο καιρό γίνεται πολύς λόγος για τους τρόπους εξάλειψης της παιδικής παραβατικότητας.

συλλογικότητα: ομαδικότητα.

Η συλλογικότητα είναι μια από τις αξίες που πρέπει να ενθαρρύνουμε στα παιδιά.

6. Βρείτε το θέμα κάθε παραγράφου και γράψτε έναν πλαγιότιτλο για καθεμία.

1η παράγραφος: θέμα: Θεοποίηση του ποδοσφαίρου.

πλαγιότιτλος: «Η ταύτιση των οπαδών με το ποδόσφαιρο»

2η παράγραφος: θέμα: Το ποδόσφαιρο γίνεται πεδίο μάχης.

πλαγιότιτλος: «Η σχέση του ποδοσφαίρου με τη διαμόρφωση των ανδρικών αξιών και οι εκδηλώσεις βίας»

3η παράγραφος: θέμα: Στόχοι των οπαδών.

πλαγιότιτλος: «Η συλλογική έκφραση των στόχων που έχουν οι οπαδοί που πάνε στο γήπεδο»

7. Προσπαθήστε να βρείτε τις συνδεδεμένες λέξεις των περιόδων του κειμένου.

1η παράγραφος: δεν έχει συνδεδεμένες λέξεις.

2η παράγραφος: Ταυτόχρονα, εξάλλου, επίσης.

3η παράγραφος: δεν έχει συνδεδεμένες λέξεις.

8. Η συγγραφέας του άρθρου υποστηρίζει ότι το ποδόσφαιρο θυμίζει πόλεμο και παραθέτει τα στοιχεία που τεκμηριώνουν την άποψή της. Γράψτε μια επιστολή-απάντηση, στην οποία να υποστηρίξετε την αντίθετη άποψη, ότι το ποδόσφαιρο μπορεί να συμβάλει στην οικοδόμηση της ειρήνης και ανάμεσα σε άτομα ή ομάδες ατόμων και ανάμεσα σε κράτη.

Η επιστολή πρέπει να έχει την εξής τυπική μορφή: (τόπος, ημερομηνία)

Κύριε διευθυντά,

Είναι γεγονός ότι το ποδόσφαιρο και τα γήπεδα πολύ συχνά θυμίζουν εμπόλεμη ζώνη καθώς κυριαρχούν η λεκτική και σωματική βία ανάμεσα στους παρευρισκόμενους. Ωστόσο, πρέπει να λάβουμε υπόψη μας ότι δεν πρέπει να κρίνουμε τα πράγματα μονόπλευρα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η καμπάνια εναντίον του ρατσισμού στα γήπεδα, που ξεκίνησε το τελευταίο διήμερο στο Βερολίνο υπό την αιγίδα της FIFA και στην οποία παρευρίσκονταν σημαντικές προσωπικότητες του ποδοσφαίρου που αποτελούν είδωλο για πολλούς νέους, όπως ο Μπλάτερ, ο Μπεκενμπάουερ, ο Πελέ. Το αποτέλεσμα ήταν πραγματικά ελπιδοφόρο. Όπως σχολίασαν και διάφορες εφημερίδες στις κεντρικές πλατείες των γερμανικών πόλεων, εκεί όπου παίζεται ένα «δεύτερο Μουντιάλ», η συνύπαρξη όλων των φυλών του κόσμου ήταν αρμονική. Ευρωπαίοι, Λατινοαμερικάνοι, Αφρικανοί και Ασιάτες από την Ιαπωνία και την Κορέα, συμμετείχαν μαζί στο δικό τους πάρτι, με τα δικά τους χρώματα, τις σημαίες. Και το μόνο που έκαναν ήταν να χορεύουν, να πίνουν, να διασκεδάζουν, να πειράζουν (σε αποδεκτά πλαίσια) ο ένας τον άλλον, να ανταλλάσσουν αναμνηστικά.

Είναι φανερό λοιπόν ότι η μονόφθαλμη κριτική δεν είναι ολοκληρωμένη. Οι άνθρωποι που νοιάζονται και αγαπούν το άθλημα αυτό καταβάλλουν σημαντική προσπάθεια για την εξομάλυνση της κατάστασης και του αρνητικού κλίματος που πολλές φορές συναντάμε απευθύνουν έκκληση στους φιλάθλους όλου του κόσμου να εναντιώνονται σε κάθε μορφή ρατσισμού. Ας μην ξεχνάμε ότι υπάρχουν άνθρωποι που αντιμετωπίζουν το ποδόσφαιρο ως παιχνίδι και άθλημα. Αυτοί είναι οι πραγματικοί φιλάθλοι και είναι περισσότεροι από τους φανατικούς οπαδούς. Μένει να σκεφτούμε όλοι μας γιατί και από ποιους υποκινούνται αυτά τα φαινόμενα μαζικής βίας και να συμβάλλουμε, ο καθένας όσο μπορεί, στην «εξυγίανση» του ποδοσφαίρου και να μην το αντιμετωπίζουμε σαν άγριο παιχνίδι που χρησιμεύει στην εκτόνωση μιας μόνο μερίδας οπαδών. Τρανό παράδειγμα η παραπάνω καμπάνια.

Με εκτίμηση,
(υπογραφή, ονοματεπώνυμο)

Κείμενο 4 [Διακήρυξη των νομπελιστών για το μέλλον του κόσμου στο νέο αιώνα] σελ. 51

1. α. Από πού προέρχεται, σύμφωνα με τους νομπελίστες που υπέγραψαν τη διακήρυξη, η μεγαλύτερη απειλή για την παγκόσμια ειρήνη; **β.** Ποιοι είναι οι δύο άμεσοι στόχοι που προτείνουν οι νομπελίστες στις κυβερνήσεις να επιδιώξουν, ώστε να αποτρέψουν τους πολέμους;

α. Ο μεγαλύτερος κίνδυνος για την παγκόσμια ειρήνη προέρχεται από τις νόμιμες απαιτήσεις των αδικημένων του κόσμου, οι οποίοι στην πλειονότητά τους είναι φτωχοί και στερημένοι. Είναι εκείνοι, οι οποίοι ζώντας κοντά στις περιοχές της ισημερινής ζώνης, υφίστανται τις επιπτώσεις του φαινομένου του θερμοκηπίου, για το οποίο μάλιστα δεν ευθύνονται («που οφείλεται... των λίγων πλουσίων»). Επομένως, είναι ριψοκίνδυνο οι άνθρωποι αυτοί να απαιτήσουν την καταστροφική δύναμη των όπλων και των εξοπλισμών, γιατί έτσι ενδέχεται να προκληθεί μεγάλη καταστροφή.

β. Οι άμεσοι στόχοι που, σύμφωνα με τους νομπελίστες, πρέπει να επιδιώξουν οι κυβερνήσεις είναι να αναζητήσουν τρόπους δράσης ενάντια στο φαινόμενο του θερμοκηπίου και στους εξοπλισμούς. Κάτω από αυτές τις προϋποθέσεις ο πόλεμος θα αντικατασταθεί από τη διεθνή και έννομη τάξη και η ειρήνη θα εδραιώνεται.

2. Διαβάστε προσεκτικά τη δεύτερη παράγραφο του κειμένου. • Μπορείτε να βρείτε ποιες φράσεις αυτού του αποσπάσματος συνδέονται μεταξύ τους με αιτιακές σχέσεις (σχέσεις αιτίου-αποτελέσματος); Μπορείτε να βρείτε τις λέξεις που δηλώνουν την αιτιακή σχέση; • Μπορείτε να διατυπώσετε τα ίδια νοήματα, χρησιμοποιώντας δευτερεύουσες αιτιολογικές προτάσεις;

Φράσεις αυτού του αποσπάσματος που συνδέονται μεταξύ τους με αιτιακές σχέσεις:

- όχι στις δικές τους δραστηριότητες (αιτία)
το φαινόμενο του θερμοκηπίου (αποτέλεσμα)
- στον τρόπο ζωής των λίγων πλουσίων (αιτία)
το φαινόμενο του θερμοκηπίου (αποτέλεσμα)
- Η αιτιακή σχέση δηλώνεται και στις δύο περιπτώσεις με τη λέξη οφείλεται.

Διατύπωση των ίδιων νοημάτων, χρησιμοποιώντας δευτερεύουσες αιτιολογικές προτάσεις: Το φαινόμενο του θερμοκηπίου, που προκαλείται όχι επειδή οι φτωχοί αναπτύσσουν δικές τους δραστηριότητες, αλλά επειδή οι λίγοι πλούσιοι ζουν με το γνωστό τρόπο.

3. Στην τελευταία παράγραφο του κειμένου εντοπίστε μια περίοδο που να περιέχει μια τελική πρόταση. • Αλλάξτε τη σειρά των προτάσεων, βάλτε την τελική πρόταση μετά την κύρια. • Πόσο διαφορετικό είναι το μήνυμα που εκπέμπεται σε κάθε περίπτωση; • Γιατί νομίζετε ότι οι συγγραφείς επέλεξαν αυτή τη σειρά;

• Περίοδος που περιέχει μια τελική πρόταση:

Για να επιβιώσουμε στον κόσμο που μεταμορφώνεται, πρέπει να μάθουμε να σκεφτόμαστε με καινούργιο τρόπο.

• Αλλαγή σειράς των προτάσεων:

Πρέπει να μάθουμε να σκεφτόμαστε με καινούργιο τρόπο, για να επιβιώσουμε στον κόσμο που μεταμορφώνεται.

• Με τη μετατροπή της σειράς των λέξεων, διαφοροποιείται το μήνυμα του συγγραφέα· τονίζεται περισσότερο αυτό που πρέπει να κάνει το υποκείμενο (Πρέπει να μάθουμε να σκεφτόμαστε) και όχι το περιεχόμενο της τελικής πρότασης.

• Οι συγγραφείς θέλοντας ακριβώς να τονίσουν το περιεχόμενο της τελικής, ακολούθησαν τη συγκεκριμένη σειρά. Επιπλέον, οργανώνεται καλύτερα ο λόγος τους, καθώς προτάσσοντας την τελική πρόταση επιτυγχάνεται καλύτερα η σύνδεση των νοημάτων με όσα έχουν προηγηθεί στην προηγούμενη περίοδο.

4. Στην αρχή της τρίτης παραγράφου υπάρχει η λέξη λοιπόν. Ποιο ρόλο παίζει η λέξη αυτή στο σημείο που βρίσκεται; • Γιατί τη χρησιμοποιεί ο συγγραφέας;

Η λέξη λοιπόν στην αρχή της τρίτης παραγράφου συνδέει τις πληροφορίες που προηγήθηκαν με όσες θα ακολουθήσουν. Χρησιμεύει, δηλαδή, στη συνοχή του κειμένου.

5. Χρησιμοποιώντας όσο περισσότερες μπορείτε από τις πληροφορίες του κειμένου, φτιάξτε ένα δικό σας κείμενο. • Αρχίστε από την τελευταία περίοδο του κειμένου και προχωρήστε χρησιμοποιώντας εκφράσεις που δηλώνουν αιτιακές σχέσεις.

Σήμερα το μέλλον του καθενός εξαρτάται από το καλό όλων, γιατί η ζωή και οι πράξεις ενός ατόμου επηρεάζουν και τη ζωή του κοινωνικού συνόλου. Ο Λέο Μπουσκάλια, εξάιρετος δάσκαλος και συγγραφέας, έγραψε «

Νομίζω ότι πρέπει να καταλάβεις ότι δεν πέφτει ούτε ένα φύλλο χωρίς να επηρεάσει τη ζωή σου». Αν θέλουμε να εξασφαλίσουμε ένα φωτεινό και αισιόδοξο μέλλον, οφείλουμε να συνεργαστούμε και να ρυθμίζουμε τις ενέργειές μας με γνώμονα το κοινό συμφέρον. Πρέπει όλοι μας να συνειδητοποιήσουμε και να

αναγνωρίσουμε ότι ο καθένας μας όχι μόνο μπορεί, αλλά και οφείλει να συνεισφέρει στον κοινό σκοπό, ο οποίος σε μια πολιτισμένη κοινωνία δεν μπορεί να είναι άλλος από την αλληλεγγύη και τη συνεργασία.

Σ' αυτό τον κόσμο, που ολοένα στενεύει, ο καθένας μας χρειάζεται όλους τους άλλους. Πρέπει να αναζητήσουμε τον άνθρωπο, όπου και να βρίσκεται. Όταν, στο δρόμο της Θήβας, ο Οιδίπους συνάντησε τη Σφίγγα, κι αυτή του έθεσε το αίνιγμά της, η απόκρισή του ήταν: ο άνθρωπος. Τούτη η απλή λέξη χάλασε το τέρας. Έχουμε πολλά τέρατα να καταστρέψουμε. Ας συλλογιστούμε την απόκριση του Οιδίποδα.

[Σημ.: Το απόσπασμα «Σ' αυτό τον κόσμο ... Οιδίποδα» προέρχεται από την ομιλία του Σεφέρη στη Στοκχόλμη, όταν του απονεμήθηκε το βραβείο Νόμπελ Λογοτεχνίας].

Κείμενο 5 [Πόλεμος] σελ. 52

1. Ποιο είναι το κοινό στοιχείο των τριών φωτογραφιών;

Το κοινό στοιχείο των φωτογραφιών είναι ότι εικονίζουν σκηνικά που έχουν σχέση με τον πόλεμο. Συγκεκριμένα, στη μεγάλη φωτογραφία και σε εκείνη που βρίσκεται κάτω αριστερά βλέπουμε στρατιώτες, ενώ στην τρίτη μικρά παιδιά να παίζουν παριστάνοντας τους πολεμιστές.

2. Ποια φωτογραφία σας τρομάζει περισσότερο; • Απαντήστε χρησιμοποιώντας αιτιολογικές προτάσεις.

Η φωτογραφία που θα έπρεπε να μας τρομάζει περισσότερο όλους μας είναι η τελευταία. Θα έπρεπε από όλους να θεωρείται αδιανόητο μικρά και αθώα παιδιά, σαν αυτά της φωτογραφίας, να παίζουν με όπλα και να το διασκεδάζουν, γιατί κάτι τέτοιο σημαίνει ότι εξοικειώνουμε τα παιδιά μας με τέτοιες εικόνες και καταστάσεις· τα παιδιά σε αυτή την ηλικία το αντιμετωπίζουν μόνο ως παιχνίδι, γιατί δεν μπορούν να νιώσουν βαθιά μέσα του τις επιπτώσεις της βίας και του πολέμου. Εμείς, όμως, ως μεγαλύτεροι δεν πρέπει να ενισχύουμε τέτοιες συμπεριφορές, διότι δε θέλουμε η μελλοντική γενιά να θεωρεί φυσικό επόμενο της ανθρώπινης ιστορίας τους πολέμους και τη βιαιότητα.

3. Σε ποια φωτογραφία δεν απεικονίζεται κανένα όπλο; • Αυτό την κάνει λιγότερο τρομαχτική;

Στην πρώτη και μεγαλύτερη φωτογραφία δεν απεικονίζεται κανένα όπλο, παρά βλέπουμε τους συγκεντρωμένους Γερμανούς στρατιώτες παρατεταγμένους σε έναν ανοιχτό χώρο. Στο βάθος διακρίνονται σημαίες με το σύμβολο των Γερμανών ναζιστών, τη σβάστικα. Αυτό όμως δε σημαίνει σε καμία περίπτωση ότι είναι λιγότερο τρομαχτική. Είναι ανατριχιαστικοί οι συνειρμοί που δημιουργούνται σε κάποιον βλέποντας αυτή τη φωτογραφία· στη φωτογραφία δε διακρίνεται καμία εκφραστικότητα στα πρόσωπά τους, το γεγονός ότι ένα τόσο μεγάλο πλήθος ανθρώπων παραγκώνισε την ατομική του βούληση και φανατίστηκε πιστεύοντας στην ανωτερότητα της φυλής του. Η ανθρωπότητα ακόμα δεν μπορεί να ξεχάσει την τραγωδία που έζησε εξαιτίας του γερμανικού ναζισμού.

4. Γιατί νομίζετε ότι ο συντάκτης έβαλε στην ίδια σελίδα και κάτω από τον ίδιο τίτλο τις τρεις φωτογραφίες; • Απαντήστε χρησιμοποιώντας αιτιολογικές προτάσεις.

Ο συντάκτης έβαλε στην ίδια σελίδα τις τρεις φωτογραφίες που αφορούν τον πόλεμο για να προκαλέσει στους αναγνώστες τους αντίστοιχους συνειρμούς για τις επιπτώσεις του πολέμου. Η πρώτη φωτογραφία καταλαμβάνει το μεγαλύτερο μέρος, επειδή μέσω αυτής υπονοείται ο φανατισμός που προκαλείται σε περίοδο πολέμου. Η δεύτερη φωτογραφία έχει επιλεγεί για να δείξει τη βαρβαρότητα του πολέμου· οι πολεμιστές βρίσκονται παραταγμένοι κρατώντας πρωτόγονα όπλα και είναι έτοιμοι να πολεμήσουν τον αντίπαλο. Τέλος, στην Τρίτη φωτογραφία κάποια παιδιά φορούν κράνη και κρατούν όπλα. Η έκφραση των προσώπων τους δείχνει ότι είναι χαρούμενα και χωρίς να έχουν συνειδητοποιήσει τι κρατούν στα χέρια τους, διότι προφανώς είναι εξοικειωμένα με την ιδέα και τις εικόνες του πολέμου.

5. Φτιάξτε μια ανάλογη σύνθεση με θέμα την ειρήνη. • Εξηγήστε στους συμμαθητές σας τις επιλογές σας.

Η σύνθεση που θα φτιάξετε μπορεί να περιλαμβάνει φωτογραφίες, άρθρα που έχουν δημοσιευτεί για θέματα ειρήνης. Στην αναζήτησή σας θα σας φανούν χρήσιμες κάποιες ιστοσελίδες του που θα βρείτε στις μηχανές αναζήτησης, όπως www.google.gr / www.in.gr.

Κείμενο 6: [Σκέψεις με αφορμή την εξάπλωση των πολέμων και της βίας] σελ. 53**1. Σε ποιους τομείς ο συγγραφέας διαπιστώνει πρόοδο και σε ποιους οπισθοδρόμηση;**

Ο συγγραφέας διαπιστώνει ότι ενώ πολλοί τομείς της σύγχρονης ζωής σημειώνουν πρόοδο, ταυτόχρονα παρατηρείται οπισθοδρόμηση. Συγκεκριμένα, πρόοδος, κατά τον Morin, σημειώνεται στους τομείς της επιστήμης, της τεχνολογίας, της βιομηχανίας, των επικοινωνιών και της αλληλεξάρτησης των κοινωνιών. Αντιθέτως, υποστηρίζει ότι είναι εμφανής η οπισθοδρόμηση, γιατί παρά την εξέλιξη, παντού στον κόσμο γίνονται πόλεμοι, η βία παίρνει συνεχώς μεγαλύτερες διαστάσεις («απλώνεται σαν γάγγραινα στις κοινωνίες») και η πολιτική συνείδηση εξασθενεί («η συνείδηση του πολίτη υποχωρεί»). Προσθέτει ακόμα ότι το μεγάλο πλήγμα της εποχής μας είναι η βαρβαρότητα που έρχεται από τα βάθη των ιστορικών αιώνων... και χαρακτηρίζει τον πολιτισμό μας. Τέλος, αξιοσημείωτο θεωρεί το γεγονός ότι παρά την πρόοδο των μέσων επικοινωνίας το χάσμα της ασυνεννοησίας μεγαλώνει διαρκώς.

2. Τελικά το κείμενο είναι αισιόδοξο ή απαισιόδοξο; • Αιτιολογήστε την άποψή σας. • Χρησιμοποιήσατε τελικές και αιτιολογικές προτάσεις στο κείμενό σας;

Το κείμενο, παρόλο που στην αρχή φαίνεται απαισιόδοξο, είναι τελικά αισιόδοξο γιατί στο τέλος δίνει ελπίδες ότι αυτή η παρατηρούμενη οπισθοδρόμηση μπορεί να ανατραπεί, αρκεί να το συνειδητοποιήσει ο άνθρωπος. Ο ίδιος ο άνθρωπος έχει τη δυνατότητα να επιφέρει τη βελτίωση διότι, όπως υποστηρίζει και ο Morin, όταν πλησιάζει ο κίνδυνος, υπάρχει η ελπίδα της αναγέννησης. Το πιο σημαντικό όμως είναι ότι το ίδιο το σύστημα από μόνο του, όταν έχει ήδη φθαρεί και δεν μπορεί να κάνει τίποτα για να θεραπεύσει τις αδυναμίες του, ή αποσυντίθεται ή αναγεννάται από τις στάχτες του.

3. Το σκίτσο που ακολουθεί το κείμενο με ποια παράγραφο του κειμένου νομίζετε ότι σχετίζεται νοηματικά; Προσπαθήστε να εξηγήσετε με δικά σας λόγια τη σχέση ανάμεσα στα νοήματα του σκίτσου και του κειμένου.

Το σκίτσο που ακολουθεί το κείμενο σχετίζεται νοηματικά με την τελευταία παράγραφο. Απεικονίζεται μια κάμπια, η οποία έχει μεταμορφώνεται αρχικά σε χρυσαλίδα κλεισμένη σε ένα κουκούλι και ύστερα σε όμορφη πεταλούδα έτοιμη να πετάξει. Η αναλογία εντοπίζεται στο γεγονός ότι η κοινωνία, που βρίσκεται σε κρίση και παρακμή, μπορεί να μεταμορφωθεί δραστικά σε κάτι όμορφο όπως ακριβώς ο μεταξοσκώληκας σε πεταλούδα.

4. Συνδέστε αιτιακά τις δύο πρώτες περιόδους του κειμένου.

Επειδή οι εξελίξεις της επιστήμης, της τεχνολογίας, της βιομηχανίας, της οικονομίας, οι οποίες προωθούν πλέον το διαστημόπλοιο Γη, δε ρυθμίζονται ούτε από την πολιτική ούτε από την ιδεολογία, εκείνο που φαινόταν ότι επρόκειτο να εξασφαλίσει τη βέβαιη πρόοδο φέρνει βεβαίως δυνατότητες μελλοντικής προόδου, αλλά παράλληλα δημιουργεί και αυξάνει τους κινδύνους.

5. «Παραδόξως... αυτά τα προβλήματα»: Με πόσους και ποιους τρόπους εκφράζονται οι αιτιακές σχέσεις στο απόσπασμα αυτό;

Η αιτιακές σχέσεις στο απόσπασμα «Παραδόξως... αυτά τα προβλήματα» συνδέονται με δύο τρόπους:

- Επειδή η εγγύτητα του κινδύνου ευνοεί τη συνειδητοποίηση (δευτερεύουσα πρόταση)
- με τη λέξη αιτία (εμπρόθετος προσδιορισμός της αιτίας)(Κυρίως όμως για την εξής αιτία)

6. Εντοπίστε τις τελικές προτάσεις του κειμένου.

Οι τελικές προτάσεις του κειμένου είναι οι εξής:

- για να φτιάξει μια μεγάλη πολιτική επίγεια σωτηρίας
- για να ξαναβρούμε την ελπίδα

7. Προσπαθήστε να αναλύσετε το κείμενο στα συστατικά του.

Θέμα του κειμένου είναι οι επιπτώσεις της εξάπλωσης των πολέμων και της βίας, και οι πιθανές διέξοδοι από την κατάσταση αυτή.

1η παράγραφος: Οι εξελίξεις της επιστήμης και της τεχνολογίας εγκυμονούν κινδύνους.

2η παράγραφος: Η έξαρση της βίας και των πολέμων είναι πραγματικότητα.

3η παράγραφος: Η βαρβαρότητα του πολιτισμού μας.

4η παράγραφος: Η αντίφαση της εποχής μας: οι επικοινωνίες επεκτείνονται, αλλά η ασυνεννοησία αυξάνεται.

5η παράγραφος: Η συνειδητοποίηση των ανθρώπων και η αποσύνθεση του συστήματος είναι οι ελπίδες σωτηρίας.

6η παράγραφος: Οι υπάρχουσες αρετές των ανθρώπων θα γεννήσουν νέες που θα οδηγήσουν στην αναγέννηση του συστήματος.

Κείμενο 7: [Βρόμικος πόλεμος] σελ. 54**1. Ποιο στοιχείο κάνει το διάλογο αυτό αστείο και γιατί; Απαντήστε χρησιμοποιώντας αιτιολογικές προτάσεις.**

Ο διάλογος αυτός είναι αστείος γιατί ο στρατιώτης για να αναφέρει στον ανώτερό του ότι σκότωσε τους αντιπάλους χρησιμοποιεί το ρήμα καθάρισα με τη μεταφορική σημασία του. Εκείνος με ειρωνικό ύφος τού λέει να σφουγγαρίσει κιάλας, διότι οι άλλοι τον λένε βρόμικος. Έτσι, ο σκιτσογράφος κάνει ένα λογοπαίγνιο χρησιμοποιώντας τις σημασίες του ρήματος καθαρίζω που προκαλεί το γέλιο των αναγνωστών.

2. Σχολιάστε τον τρόπο που χρησιμοποιούνται οι λέξεις καθαρίζω και βρόμικος στο σκίτσο.

Οι λέξεις καθαρίζω και βρόμικος στο σκίτσο χρησιμοποιούνται μεταφορικά. Ειδικότερα:

- η κυριολεκτική σημασία της λέξης καθαρίζω είναι «κάνω κάτι καθαρό», ενώ η μεταφορική σημασία της είναι «σκοτώνω».
- η λέξη βρόμικος σημαίνει κυριολεκτικά «αυτός που δεν είναι καθαρός» και μεταφορικά «ανήθικος, ανέντιμος».

Άσκηση – Δραστηριότητα σελ. 54

- Συμπληρώστε την ακροστιχίδα.

1. Εισάγει αιτιολογικές προτάσεις.
2. Ένας ειρηνικός κόσμος είναι...
3. Είναι απαραίτητο στοιχείο της πρότασης.
4. Με ένα παραπάνω γράμμα, από το γράμμα του αλφαβήτου, γίνεται αποτέλεσμα ενός πολέμου.
5. Εισάγει και σκοπό.
6. Είναι πιο συνηθισμένοι στις πολεμικές ταινίες παρά στον αληθινό πόλεμο

1. Επειδή
2. Ιδανικός
3. Ρήμα
4. Ήττα
5. Να
6. Ηρωισμοί